

## 6. Kamu Maliyesi

2012 yılının ilk yarısı itibarıyla iktisadi faaliyette gözlenen yavaşlamaya bağlı olarak vergi gelirlerinin artış oranının görece azalması ve faiz ödemelerinin borç stokunun vade yapısı nedeniyle bu dönemde hızlı bir şekilde artış göstermesi bütçe performansını olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla birlikte, "Kamu Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması" yasası kapsamında sağlanan gelirlerin bir önceki yıla göre azalmakla birlikte 2012 yılında da devam edecek olması, 2011 yılının Ekim ayında yürürlüğe konulan mali önlemler çerçevesinde bazı ürünlere uygulanan ÖTV oranlarında artış yapılması ve faiz ödemelerindeki dönemsel artış hızının izleyen aylarda azalacak olması, 2012 yılında bütçe performansını olumlu yönde etkileyecek unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Diğer yandan, 2012 yılında iktisadi faaliyette ortaya çıkabilecek bir yavaşlamaya bağlı olarak vergi gelirlerinde gözlenebilecek düşüşler, özelleştirme gelirlerinin hedeflenenin altında gerçekleşmesi ve başta personel giderleri olmak üzere kamu harcamaları üzerinde oluşabilecek baskılar, bütçe performansını olumsuz etkileyebilecektir. Bu çerçevede, kamu maliyesi dengelerinde gözlenen olumlu seyrin sürdürülebilmesi ve mali disiplinin kalıcılığının sağlanabilmesi açısından mali çerçevenin OVP'de öngörülen kurumsal ve yapısal iyileştirmelerle güçlendirilmesinin kritik önemini koruduğu vurgulanmalıdır.

### 6.1. Bütçe Gelişmeleri

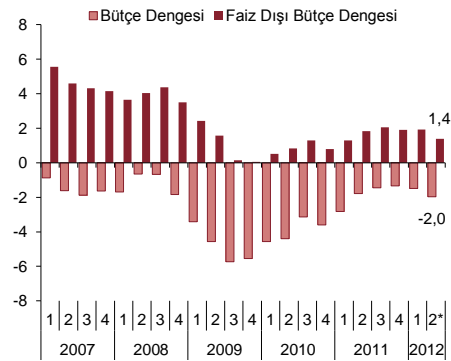
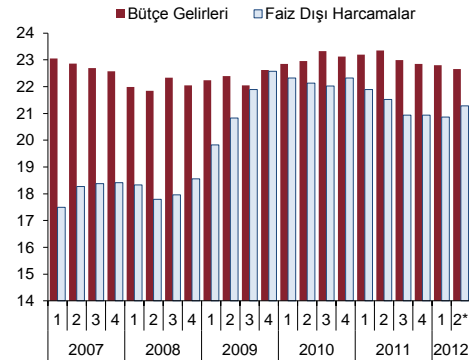
Merkezi yönetim bütçesi 2012 yılının ilk yarısında 6,7 milyar TL açık, faiz dışı denge ise 19,6 milyar TL fazla vermiştir (Tablo 6.1.1). Faiz giderlerinde gözlenen yüzde 17 düzeyindeki artış oranı bütçe performansının önceki yılın aynı dönemine göre bozulmasında önemli bir rol oynarken, vergi dışı gelirlerin Merkez Bankası kâr transferine bağlı olarak hızlı bir şekilde artması, bütçe performansındaki kötüleşmeyi dengeleyen bir unsur olmuştur. Bununla birlikte, faiz giderlerinde gözlenen hızlanmanın borç stokunun vade yapısından kaynaklı dönemsel bir artış olduğu ve 2012 yılının izleyen aylarında azalacağı değerlendirilmektedir. İktisadi faaliyetteki yavaşlamaya bağlı olarak vergi gelirlerindeki artış oranının yılın ilk yarısı itibarıyla görece olarak düşük bir seviyede kaldığı, faiz dışı bütçe giderlerinin ise ılımlı artış eğilimini koruduğu görülmektedir.

**Tablo 6.1.1.**Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri  
(Milyar TL)

	Ocak-Haziran 2011	Ocak-Haziran 2012	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme / Bütçe Hedefi (Yüzde)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	143,2	168,9	17,9	48,1
Faiz Giderleri	22,4	26,3	17,0	52,3
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	120,8	142,6	18,1	47,4
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	146,1	162,2	11,0	49,2
I. Vergi Gelirleri	122,7	131,2	6,9	47,2
II. Vergi Dışı Gelirler	18,5	24,9	35,1	56,6
<b>Bütçe Dengesi</b>	<b>2,9</b>	<b>-6,7</b>	<b>-</b>	<b>31,8</b>
<b>Faiz Dışı Denge</b>	<b>25,3</b>	<b>19,6</b>	<b>-22,7</b>	<b>67,1</b>

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2011 yılında ekonomik büyümedeki artışın bütçe performansı üzerindeki olumlu etkisiyle birlikte görece olarak iyileşme eğilimine giren merkezi yönetim bütçe dengesinin GSYİH'ye oranının, 2012 yılının ilk yarısı itibarıyla temel olarak iktisadi faaliyette ortaya çıkan yavaşlama eşliğinde azalan bütçe gelirleri sonucunda bir miktar kötüleştiği gözlenmektedir. 2011 yılının son çeyreğinde faiz dışı harcamalarda gözlenen hızlı artışa bağlı olarak bozulan merkezi yönetim faiz dışı bütçe dengesinin GSYİH'ye oranı, 2012 yılının ikinci çeyreği itibarıyla da aynı eğilimini korumuştur (Grafik 6.1.1). 2011 yılında 2010 yılının sonuna göre sınırlı bir seviyede gerileyen merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ye oranının 2012 yılının ikinci çeyreği itibarıyla yaklaşık olarak 2011 yılının sonundaki seviyesini koruduğu, merkezi yönetim faiz dışı harcamaların GSYİH'ye oranının ise, 2011 yılının sonunda bulunduğu seviyeye göre sınırlı bir oranda arttığı gözlenmektedir (Grafik 6.1.2).

**Grafik 6.1.1.**Merkezi Yönetim Bütçe Dengeleri  
(Yıllıklandırılmış, GSYİH'ye Oran Olarak, Yüzde)\* 2012 yılının ikinci çeyreğine ilişkin veriler tahminidir.  
Kaynak: Maliye Bakanlığı.**Grafik 6.1.2.**Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri ve Faiz Dışı  
Harcamalar  
(Yıllıklandırılmış, GSYİH'ye Oran Olarak, Yüzde)

dışı harcamalar içindeki ana kalemlerden cari transferler ve personel giderleri sırasıyla yüzde 21,3 ve yüzde 19 oranında artarken, mal ve hizmet alım giderleri ise yüzde 0,4 düzeyinde gerilemiştir. Mal ve hizmet alım giderlerindeki gerileme esas olarak yeşil kartlıların sağlık giderlerinin büyük ölçüde genel sağlık sigortası kapsamına alınmasıyla birlikte sağlık giderlerinde ortaya çıkan hızlı düşüşten kaynaklanmıştır. Genel sağlık sigortası çerçevesinde yapılan sağlık giderleri ise mal ve hizmet alım giderleri altında değil cari transferler altında yer almaktadır. Bu çerçevede, cari transferler kalemi içinde en yüksek paya sahip olan sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri de sağlık sigortası kapsamında yapılan değişiklik sonucunda yüzde 26,5 oranında yükselmiş ve cari transfer giderlerindeki artışa katkıda bulunmuştur. 2012 yılının ilk yarısında personel giderlerinde ortaya çıkan yükselişte temel olarak memur maaşlarındaki ve memurlara yönelik zamlar ve tazminatlarındaki artışın etkili olduğu gözlenmektedir. Sermaye giderleri yüzde 6,1 ile görece sınırlı bir oranda artarken, sermaye transferleri ise KÖY-DES Projesi ve diğer sermaye transferleri kalemlerindeki düşüşe bağlı olarak yüzde 36,3 oranında gerilemiştir (Tablo 6.1.2).

**Tablo 6.1.2.**

Merkezi Yönetim Faiz Dışı Harcamaları  
(Milyar TL)

	Ocak-Haziran 2011	Ocak-Haziran 2012	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
<b>Faiz Hariç Bütçe Giderleri</b>	<b>120,8</b>	<b>142,6</b>	<b>18,1</b>	<b>47,4</b>
1. Personel Giderleri	36,8	43,8	19,0	53,6
2. SGK Devlet Primi Giderleri	6,3	7,3	15,3	51,3
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	12,4	12,3	-0,4	42,8
a) Savunma-Güvenlik	3,5	3,8	8,4	35,9
b) Sağlık Giderleri	2,6	0,4	-85,0	42,4
4. Cari Transferler	55,0	66,7	21,3	51,2
a) Görev Zararları	0,9	0,9	1,0	19,9
b) Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Y.G.	27,2	34,4	26,5	49,7
c) Tanımsal Destekleme Ödemeleri	5,5	6,3	13,1	87,1
d) Gelirden Ayrılan Paylar	14,6	16,7	14,3	49,3
5. Sermaye Giderleri	6,8	7,2	6,1	25,9
6. Sermaye Transferleri	1,7	1,1	-36,3	26,0

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2012 yılının ilk yarısında merkezi yönetim genel bütçe gelirleri önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,6 oranında yükselmiştir. Söz konusu dönemde vergi gelirleri yüzde 6,9 oranında, vergi dışı gelirler ise, Merkez Bankası'nın yüksek düzeyde gerçekleşen kar transferine bağlı olarak yüzde 35,1 oranında artış göstermiştir (Tablo 6.1.3). Kurumlar vergisi, 2011 yılındaki yüksek büyümeye paralel olarak artan şirket kârlarıyla birlikte 2012 yılının ilk beş ayı itibarıyla yüksek bir artış eğilimi gösterirken, Haziran ayında "Yeniden Yapılandırma" yasaının neden olduğu baz etkisinden kaynaklı olarak yılın ilk yarısında yüzde 3,8 gibi ılımlı bir oranda artmıştır. Gelir vergisi, kayıtlı istihdamda bir süredir devam etmekte

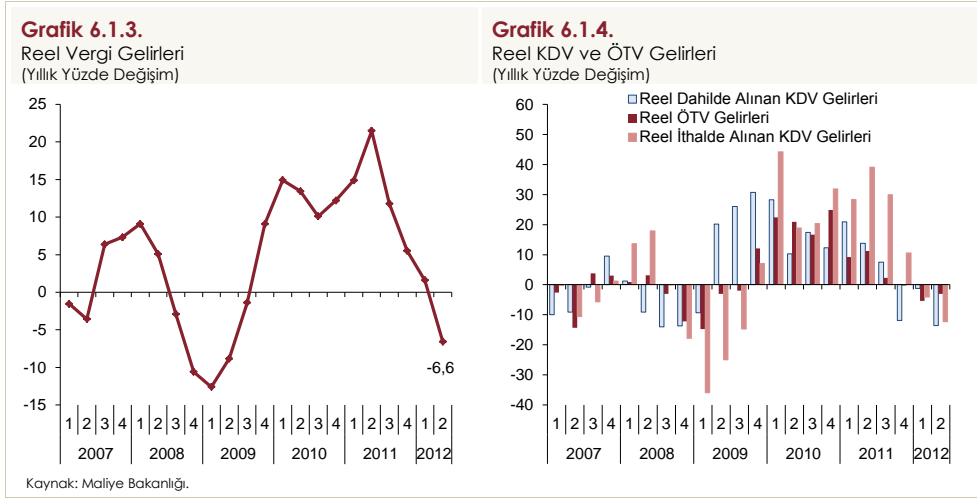
olan artış neticesinde yüzde 15,7 oranında artmıştır. Bu durum, toplam vergi gelirlerinde dolaylı vergilerdeki görece düşük orandaki artışlardan kaynaklanan yavaşlamayı bir miktar telafi etmiştir. Diğer yandan, tüketime dayalı vergilerin artış oranlarının iktisadi faaliyetteki yavaşlamaya bağlı olarak azaldığı gözlenmektedir. Yılın ilk yarısı itibarıyla ÖTV yüzde 5,4 oranında artarken, dahilde alınan KDV artış oranı yüzde 1,7 ile sınırlı bir düzeyde gerçekleşmiştir. ÖTV artış oranındaki yavaşlama petrol ve doğalgaz ürünleri ile motorlu taşıtlar üzerinden sağlanan ÖTV tahsilatında geçen yılın aynı dönemine göre gözlenen olumsuz performanstan kaynaklanmaktadır. İthalde alınan KDV'nin artış oranı ise, son dönemde iç talepte gözlenen yavaşlamaya paralel olarak, 2011 yılı genelinde yüzde 34,5 olan artış oranına göre belirgin bir şekilde gerileyerek yüzde 0,3 gibi oldukça düşük bir düzeyde kalmıştır.

**Tablo 6.1.3.**Merkezi Yönetim Genel Bütçe Gelirleri  
(Milyar TL)

	Ocak-Haziran 2011	Ocak-Haziran 2012	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
<b>Genel Bütçe Gelirleri</b>	<b>141,2</b>	<b>156,1</b>	<b>10,6</b>	<b>48,5</b>
<b>I-Vergi Gelirleri</b>	<b>122,7</b>	<b>131,2</b>	<b>6,9</b>	<b>47,2</b>
Gelir Vergisi	23,2	26,8	15,7	49,8
Kurumlar Vergisi	13,9	14,4	3,8	53,0
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	15,1	15,4	1,7	45,8
Özel Tüketim Vergisi	29,8	31,3	5,4	44,4
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	23,3	23,3	0,3	43,3
<b>II-Vergi Dışı Gelirler</b>	<b>18,5</b>	<b>24,9</b>	<b>35,1</b>	<b>56,6</b>
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	6,0	10,9	82,2	117,9
Faizler, Paylar ve Cezalar	9,9	10,2	3,7	46,7
Sermaye Gelirleri	1,8	1,4	-24,7	12,2

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

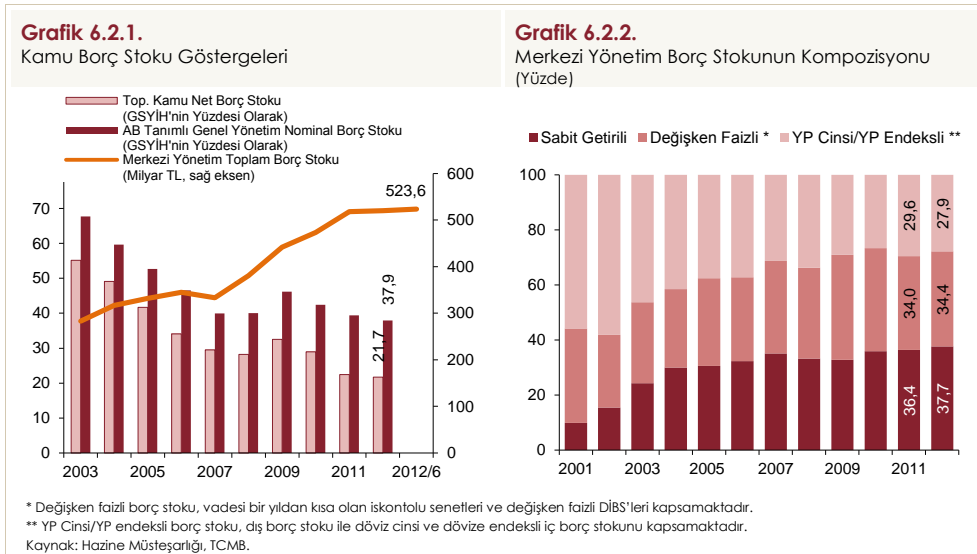
2011 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren yavaşlamaya başlayan reel vergi gelirlerindeki yıllık artış oranı iktisadi faaliyette ortaya çıkan yavaşlama ve baz etkisiyle birlikte on çeyreklik bir dönemin ardından negatif bir değer almış ve 2012 yılının ikinci çeyreği itibarıyla yüzde 6,6 oranında gerilemiştir (Grafik 6.1.3). İktisadi faaliyetteki yavaşlamadan olumsuz yönde etkilenen vergi kalemlerinin başında tüketime dayalı vergiler gelmektedir. Bu çerçevede, vergi gelirleri içinde önemli bir paya sahip olan ÖTV'nin 2012 yılının ikinci çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 3,1, dahilde alınan KDV'nin yüzde 13,6, ithalde alınan KDV'nin ise yüzde 12,3 oranında gerilediği gözlenmektedir (Grafik 6.1.4).



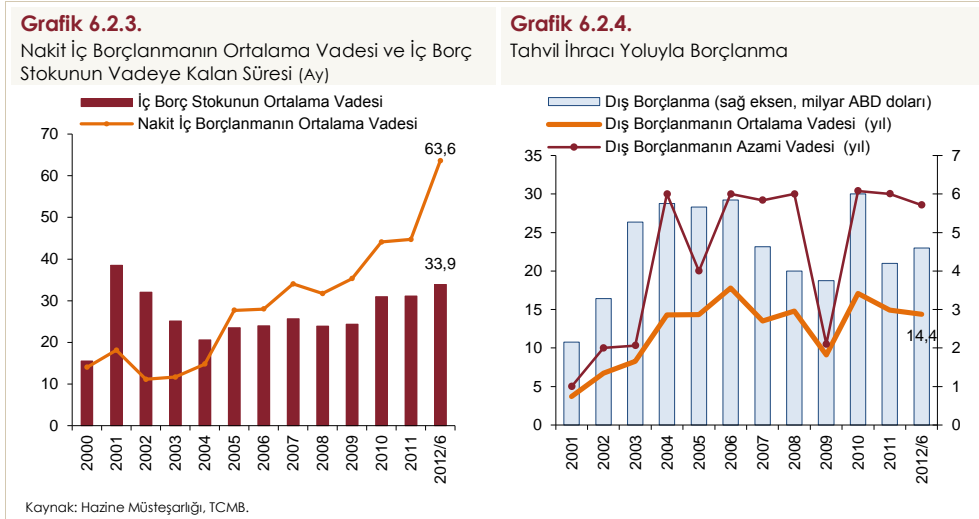
## 6.2. Kamu Borç Stokundaki Gelişmeler

Kamu borç stoku göstergelerindeki iyileşme eğilimi, 2012 yılının ilk yarısı itibarıyla devam etmektedir. Kamu borç oranları azalmaya devam etmiş, borçlanmanın reel maliyeti düşük seviyelerde gerçekleşmiş, borç stokunun ortalama vadesi uzamış, borç stoku içinde faiz ve döviz kuruna duyarlı borç senetlerinin payı azalmış ve iç borç çevirme oranı gerilemiştir.

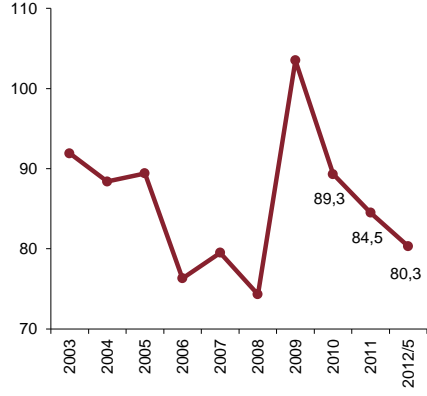
2012 yılı ilk üç ayında, toplam kamu net borç stoku ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranları, bir önceki yıl sonuna göre sırasıyla 0,7 ve 1,5 puan azalarak, yüzde 21,7 ve 37,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 6.2.1). Merkezi yönetim borç stoku ise, 2012 yılı Haziran ayı sonunda, 2011 yılındaki seviyesini korumuştur (Grafik 6.2.2).



Hazine'nin, borç stokunun likidite, faiz oranı ve döviz kuruna olan hassasiyetini azaltma yönündeki borçlanma stratejisi, 2012 yılının Haziran ayı itibarıyla devam etmektedir. Bu bağlamda, sabit getirili borç senetlerinin toplam borç stoku içindeki payında artış olduğu görülmektedir (Grafik 6.2.2). Kamu mevduatının aylık ortalama borç servisini karşılama oranı ise, yüzde 249,7 düzeyindedir. Nakit iç borçlanmanın ortalama vadesinin 2011 yılı ortalamasına göre belirgin olarak artmasıyla birlikte, toplam iç borç stokunun vadeye kalan süresi 33,9 aya çıkmıştır (Grafik 6.2.3). Tahvil ihracı yoluyla gerçekleştirilen dış borçlanmanın tutarı ise, 4,6 milyar ABD doları olup, söz konusu borçlanmanın ortalama vadesi 2011 yılı ile aynı düzeydedir (Grafik 6.2.4).



İç borç çevirme oranı, 2012 yılının ilk beş ayı sonunda yüzde 80,3 düzeyindedir (Grafik 6.2.5). Ancak, Hazine Müsteşarlığı'nın Temmuz-Eylül 2012 dönemi için açıklamış olduğu iç borçlanma stratejisine göre, bu oranın Eylül ayı sonunda yüzde 81,3 olacağı öngörülmektedir. 2009 yılının başından 2011 yılının başına kadar hızlı bir düşüş eğilimi gösteren iskontolu hazine bonusu ihalelerinde gerçekleşen ortalama reel faiz oranı ise, düşük seviyelerde seyretmektedir (Grafik 6.2.6).

**Grafik 6.2.5.**Toplam İç Borç Çevirme Oranı  
(Yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, TCMB.

**Grafik 6.2.6.**İskontolu İhalelerde Gerçekleşen Ortalama  
Borçlanma Vadesi ve Faiz Oranı